

Kronika

Inget fel på passioner, tycker Svante Folin. Men det skadar inte att balansera dem med lite nykter naturvetenskap.

Kärlekens molekyler

Tristan och Isolde, Abelard och Eloïse, Romeo och Julia, Lenin och Inessa, Juan och Evita, Runar och Carola – listan på kärlekspar är oändlig och tur är det, för annars skulle skvalverpressen och nöjesindustrin gå i stå. Temat kan varieras i det oändliga; årets film är tydligen *Shakespeare in Love*, där barden famnar Gwyneth Paltrow i stället för earlen av Southampton, och i ärevördiga Times Literary Supplement brister Georg Steiner ut i

en lyrisk betraktelse över den passionerade filosofromansen mellan judinnan Hannah Arendt och "nazi"-svinet Heidegger. Den romantiska passionen är en av västerlandets mest seglivade myter. Denise de Rougemont hävder *Kärleken och Västerlandet* att den var en europeisk uppfinning som såg ljuset vid riddarhoven i Provence på

Vitsen med skilsmässa är att parterna kan se sig om efter nya och bättre gener eller sådana som ger större variationsmöjlighet åt avkommans immunsystem.

1200-talet. Frustrerade trubadurer, som programmatiskt förälskat sig i ouppnåeligt högättade, gifta damer, sublimerade sin trånad i höviska och tillkrånglade poesiutbrott. Endast döden kunde lösa dem från kärlekens trollbindning. Passionen är otillåten och omges av oöverstigliga hinder – man kan omöjligt tänka sig Isolde som fru Tristan.

Föreställningen att den passionerade kärleken är en västerländsk företeelse, som via Hollywood har besmittat resten av världen, är felaktig. Komparativa etnografiska studier visar att de plötsliga anfällen av okontrollerbar och irrationell passion är vitt spridda i kulturgeografien. Skillnaden består i att västerlandet på senare tid lagt dessa amorösa paroxysmer till bas för äktenskapet, under det att 99 procent av beskrivna kulturer ser dem som en fara för familjeliv och samhällsordning. Romarna summerade det med orden *amantes amentes*: kärleken är en tillfällig psykos.

Syndromets utbredning indikerar förekomsten av biologiska mekanismer. En lovande kandidat i den endokrina virvelströmmen är fenyletylamin, ett amfetaminliknande ämne med ursprung i ett biokemiskt system som utvecklades hos hominiderna för 4 miljoner år sedan. Enligt denna teori är romantisk kärlek en adaptation till de påfrestningar som urmänniskorna mötte i den nya savannbiotopen. Trädlöshet frambringade tvåbenthet, vilket tvingade honan att bära barnen i sina armar, när den tidigare klamrat sig fast på ryggen. Denna ökade föräldrabörda gjorde honan och barnet mer beroende av hanens assistans. Ett fittigt sätt att binda ihop två individer av motsatta och ofta motstridiga kön är förälskelse.

Kärlekspar som höll ihop blev mer reproduktivt framgångsrika än individer som nöjde sig med *one night stands*. Skilsmässofrekvensen tyder dock på att passioner falnar. Även det har sin biokemiska förklaring: efter några års bombardemang av kärlekskemikalier är hjärnans receptorer desensibiliserade eller överbelastade – sinnet förbereds för separation och parbildningen löses upp. Vid fyra års ålder förmår barnet att klara sig utan bägge föräldrarna, vilket sammanfaller med den så kallade fyraårsklädan, då många skiljer sig.

Vitsen med skilsmässan är då att parterna kan se sig om efter nya och bättre gener eller sådana som ger större variationsmöjlighet åt avkommans immunsystem. Som bekant existerar vår opraktiska fortplantningsmetod endast därför att den skapar den immunologiska variation, som hindrar flercelliga organismer från att omedelbart duka under för de encelliga parasiternas oförtrunna invasioner. Det är denna typ av molekylär reduktionism som gör sociobiologin så impopulär i själfsfina kretsar.

16 februari 1999
SVANTE FOLIN

Glupande ulvar från Merkurius

Nyandligheten äter sig in också i hockeyförbundet. Susanne Backman har läst boken som förklarar varför.

Företagsledare investerar i glödvandringar för sina påläggskalvar. Nyfikna välbeställda åker på delfin- eller trumhealing till exotiska resmål. Unga flickor låter spå sig för veckopengen. Butiker och postorderfirmor säljer rökelse eller läskande kristaller till priser motsvarande ett vällagrat vin.

New Age

Olav Hammer
På spåning efter helheten
New Age – en ny forkäro?
Wahlström & Widstrand, 1997

New Age i olika former exploderade under 80-talet. Som journalist inom dags-, kvälls-, veckopress var det lätt att få insyn i verksamheten bland stjärnor och galaxer, som omsatte miljontals, stundom svarta, pengar.

Olav Hammer, religionshistoriker vid Lunds Universitet, har gått igenom den nyandliga branschens olika grenar. Han benar ut begrepp som döjler sig bakom romantiskt eller flummigt formulerade annonser, bokomslag och affischer. Häxkonst, healing, UFO, astrologi, diverse sekter, C G Jungs liv och inverkan på dagens nyandligt troende, allt sådant berörs.

En positiv läkeprocess

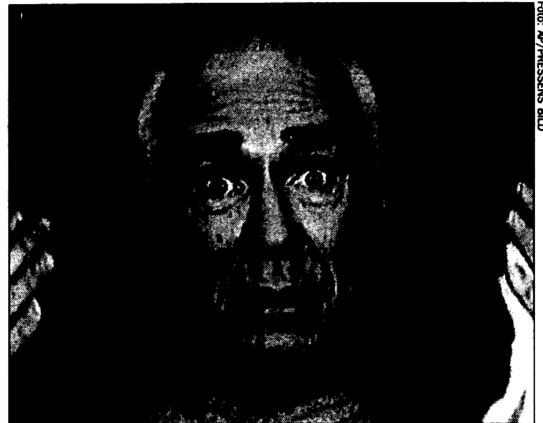
Till plussidan för han att alternativa behandlingsmetoder, astrologi och spådom kan ge individen (patienten, klienten) en positiv läkeprocess, som kanske utelämnar vid ett besök på en läkarmottagning där enbart den somatiska (kroppsliga) sidan beaktas. 30 procent av alla läkarbesök beror på andra skäl än somatiska och placeboeffekten är välkänd.

På minussidan pekar han på verklighetsflykten. Ett exempel är *Summit Lighthouse*-sekten, med ett par hundra medlemmar i Sverige. Sekten drog sig undan världen i underjordiska gångar med en vapenarsenal som till slut fick amerikanska federala polisen att agera.

Väckelse på China

På 80-talet arrangerade sekten ett stort väckelsemöte på Chinateatern (efter ett antal värningsmöten runt om stan) i centrala Stockholm. Hundratals vitklädda personer, företrädesvis välbeställda familjer med barn, satt i nära tio timmar utan förtäring bänkade andlösa inför ledaren, Mark Prophets änka Elisabeth Clare Prophet. Hon predikade avbrutet från scenen inför aprikos sarong, flankerad av livvakter.

Vi var ett antal reportrar som tog illa vid oss av mötet och då särskilt av att de trognas hungriga barn grät i foajén framemot kväl-

Kom till mig. Marshall Applewhite i Heaven's Gate-sektens avskedsvideo. Kometen Hale-Bopp skulle föra de 39 sektmedlemmarna till Den Övermänniskliga Nivån. Sektens webbsida finns arkiverad på <http://www5.zdnet.com/yil/higher/heavensgate/>.

len. Innan mötet hade jag fått tag på en artikel om rörelsen i USA från amerikanska Hustler. Där fick man veta att rörelsens grundare, herr Prophet, varit efterlyst av myndigheterna i samtliga stater för skattebrott. Prophet undkom genom att envist hävda att han var en 25 000-årig invandrare från planeten Merkurius. Karlen dog under mystiska omständigheter 1973, varefter äkan tog över.

Finansupplies som får forspaddla och prata med fåglar en helg har roligare än de som häckar i ett konferensrum, med därefter följande flytande förtäring.

Självfallet tillhör Summit-sekten en ovanligt osund gren av nyandligheten, men den är fortfarande i farten.

Olav Hammer betraktar nyandligheten utifrån lärares perspektiv och med en sund nyfikenhet på det smörgåsbord av själverterapi som erbjuds. Lite för försiktigt påpekar han att den konventionella vetenskapen (som stångar sig blodigt mot delfinsimmande velourmarodörer med klockspel och rökelse) inte alltid lyckats föra ut sitt budskap på ett begripligt sätt.

Magi i vardagen

Faktum är att vi behöver magi i vår trista vardag. Finansupplies som får forspaddla och prata med fåglar en helg har roligare än de som häckar i ett konferensrum, med därefter följande flytande förtäring. Praktiserande astrologer och spådomskunnigas väntrum är för det mesta överfulla av förväntansfulla – flickor, kvinnor, men även nytänkande män, ibland i maktposition.

Palmeutredningen, diverse myndigheter och organisationer och Hockeyförbundet har under åren lagt ut pengar på allt från Saïda till grafologsitioner hos Hans Scheike, inklusive *Expedition Robinson*-liknande turer med grodlår i skog och mark. Inte för att Scheike vet något om utredningar eller hur resultat kan nås, utan för att öppna för nya lösningar.

Så kan vi se på *New Age*, menar författaren. På frågan om fenomenet är en tillgång eller fara för samhället svarar han att en mer kritisk och distanserad hållning inte skulle skada, både från den enskilda och från samhället i stort. Samt inte minst inom rörelsens själv.

SUSANNE BACKMAN

Oprahs tårar

En riktig tidning trycker inte ereklamtext som nyheter. Men när Dagens Nyheter kör Oprah Winfrey över en helsida i B-delen så är det reklam för hennes nyffilm *Beloved*.

Mediavinkel

DN har inte ens låtit någon medarbetare skriva utah köpt copyn rätt av: "Oprah låter inte bara som om hon bryr sig. Hon bryr sig på riktigt." Man undrar vad det är att bryr sig på riktigt. Och hur man kan samla ihop X miljarder dollar under tiden man gör det. Vi vanliga människor kör ungarna på hockey, dammsuger käken och letar avdrag hela nätterna och får ständigt höra att vi inte bryr oss. Vi bryr oss kanske på fel sätt? Copywrightern, en viss Abra Reid, ger inga tips. Men Oprah vet. "Om någon kan förändra liv så är det Oprah. Inte minst då hon med framgång förvandlat sig själv så många gånger och dessutom offentlig." Fan vet om inte "offentligt" är nyckelordet.

KLAS HELMUT FASAN